

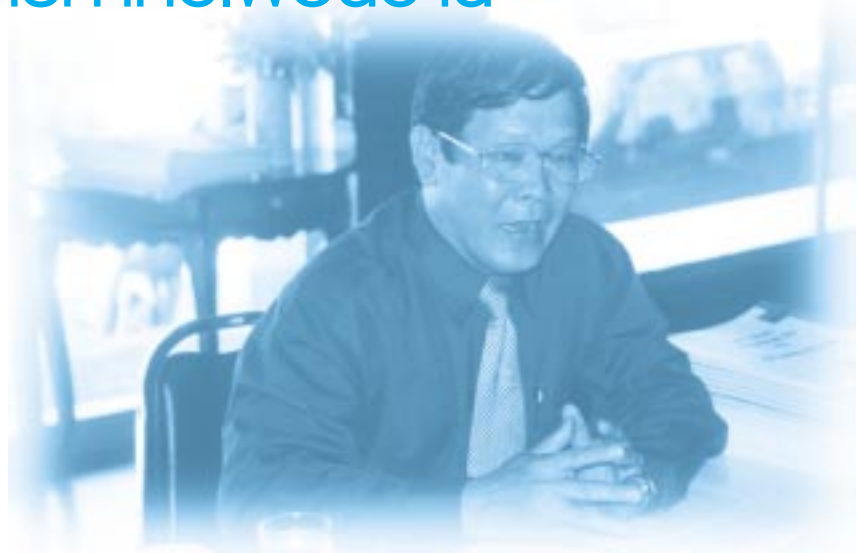
บายแดนภาคเหนือ : โอกาสการค้ากับเพื่อนบ้าน

“

ปัจจุบัน

ประเทศไทยมีจุดผ่านแดนถาวร
ในเขตภาคเหนือรวม 5 แห่ง
และจุดผ่านแดนผ่อนปรน
รวม 13 แห่ง

”

ภาคเหนือของประเทศไทยมีพื้นที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านหลายจังหวัดด้วยกัน โดยด้านตะวันตกของภาคเหนือตั้งแต่จังหวัดตาก แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ และจังหวัดเชียงราย ติดต่อกับประเทศสหภาพเมียนมาร์(พม่า) ส่วนด้านตะวันออกของภาคตั้งแต่จังหวัดพิษณุโลก อุตรดิตถ์ น่าน พะเยา จนถึงจังหวัดเชียงราย ติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) นอกจากนี้ยังสามารถติดต่อกับประเทศจีนตอนใต้ โดยอาศัยการเดินทางผ่านแม่น้ำโขง

การที่ภาคเหนือมีเขตแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านดังกล่าว ทำให้ประชาชนสามารถเดินทางไปมาหาสู่ระหว่างกัน และมีการแลกเปลี่ยนสินค้าหรือค้าขายซึ่งกันและกันมาโดยตลอด ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจว่า ความสัมพันธ์การค้าขายหรือการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างภาคเหนือกับประเทศเพื่อนบ้านมีวิวัฒนาการ ปัญหาและอุปสรรคอย่างไรบ้าง รวมทั้งศักยภาพและโอกาส

การค้าของเมืองชายแดนที่สำคัญๆ ของภาคเหนือ ที่จะเป็นประตูหน้าด่านที่สำคัญของประเทศไทยมีมากมายเพียงใด

การค้าชายแดนภาคเหนือ : จากอดีตถึงปัจจุบัน

การค้าระหว่างเมืองในภาคเหนือกับเมืองต่างๆ ของประเทศเพื่อนบ้านมีมานานแล้วนับตั้งแต่อดีตที่ผ่านมา โดยเฉพาะการค้าชายแดนระหว่างแม่สอดกับพม่า ซึ่ง **คุณสุชาติ ตริรัตน์วัฒนา** รองประธานหอการค้าจังหวัดตากได้เล่าให้ฟังว่า “การค้าชายแดนที่อำเภอแม่สอดมีมากกว่าร้อยปีแล้ว โดยเป็นการแลกเปลี่ยนสินค้ากันเป็นหลัก ซึ่งในอดีต เมืองแม่สอดจะมีการติดต่อค้าขายแลกเปลี่ยนเดินทางไปมาหาสู่กัน รวมทั้งเดินทางไปศึกษาในประเทศพม่า โดยเฉพาะที่เมืองเมียวดีมากกว่าเมืองตาก เนื่องจากในสมัยก่อน การเดินทางไปมาจากแม่สอดกับอำเภอเมือง จังหวัดตาก ต้องใช้เวลาประมาณ 3 วัน ขณะที่เดินทางจากแม่สอดไปเมียวดีใช้เวลาเพียง 5-6 ชั่วโมงเท่านั้น”

ทั้งนี้การค้าชายแดนภาคเหนือเริ่มเปลี่ยนแปลงมากขึ้น โดยเฉพาะในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา ซึ่งประเทศในกลุ่มอินโดจีนได้ปรับนโยบายระหว่างประเทศให้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และมีความร่วมมือทางเศรษฐกิจในกรอบอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศคือ ไทย พม่า ลาว จีน กัมพูชา และเวียดนาม ทำให้มีการพัฒนาคมนาคมขนส่งระหว่างเมืองชายแดนทั้งของประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านให้มีความสะดวกและทำให้สินค้าต่างๆ ของไทยมีการกระจายตัวไปยังเมืองต่างๆ ของประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งสินค้าของประเทศเพื่อนบ้านเข้าประเทศไทยผ่านชายแดนภาคเหนือมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งส่งผลให้การค้าชายแดนเริ่มเป็นระบบการค้าระหว่างประเทศที่ผ่านจุดการค้าผ่านแดนถาวรและจุดผ่านแดนผ่อนปรนของศุลกากรมากยิ่งขึ้น

ปัจจุบันประเทศไทยมีจุดผ่านแดนถาวรในเขตภาคเหนือรวม 5 แห่ง และจุดผ่านแดนผ่อนปรน รวม 13 แห่ง โดย

เป็นจุดผ่านแดนถาวรกับประเทศสหภาพเมียนมาร์ 2 แห่งที่อำเภอแม่สายจังหวัดเชียงราย และอำเภอแม่สวด จังหวัดตาก และจุดผ่านแดนผ่อนปรนอีก 7 แห่ง ที่จังหวัดเชียงราย 4 แห่ง เชียงใหม่ 1 แห่ง แม่ฮ่องสอน 2 แห่ง ซึ่งในส่วนของจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้น มีการเปิดจุดผ่านแดนสำรวจอีก 3 จุด เพื่อเป็นทางผ่านเข้าออกของประชาชนตามธรรมชาติ

ด้านการค้าขายกับประเทศ สปป.ลาว มีจุดผ่านแดนถาวร 3 จุดด้วยกันคือที่อำเภอเชียงแสน และอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย และที่ห้วยโก๋น อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน นอกจากนี้ยังมีจุดผ่อนปรนอีก 6 แห่ง โดยอยู่ที่จังหวัดเชียงรายและจังหวัดพะเยา จังหวัดละ 1 แห่ง จังหวัดน่าน และจังหวัดอุตรดิตถ์ จังหวัดละ 2 แห่ง

ทางด้านการค้าไปสู่ประเทศจีน ตอนใต้ทางมณฑลยูนนานนั้น ได้มีการส่งออกและนำเข้าสินค้าผ่านทางด่านศุลกากรเชียงแสน จังหวัดเชียงราย โดยขนส่งสินค้าทางแม่น้ำโขงเป็นหลัก

ทั้งนี้การค้าขายแดนที่อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก อำเภอแม่สายและอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย นับว่าเป็นจุดการค้าขายแดนที่สำคัญของภาคเหนือที่มีลักษณะการค้า ศักยภาพและโอกาสปัญหาและอุปสรรค ต่างๆ ที่น่าสนใจดังนี้

แม่สาย : ประตุการค้ากับสหภาพเมียนมาร์

อำเภอแม่สายตั้งอยู่บริเวณเหนือสุดของจังหวัดเชียงรายมีแม่น้ำสาย เป็นเส้นกั้นพรมแดนระหว่างอำเภอแม่สายกับจังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศสหภาพเมียนมาร์ ที่รถยนต์สามารถขับผ่านชายแดนเข้า - ออกของทั้งสองประเทศได้อย่างสะดวกตลอดปี ทำให้ประชาชนทั้งสองประเทศสามารถเดินทางไปมาหาสู่กันได้อย่างไม่ยากลำบาก และมีการค้าขายหรือแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกันมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ประชาชนทั้งสองประเทศยังมีความสัมพันธ์ทางเชื้อชาติมากจนมีการกล่าวกันว่า “ถ้าดูจากภายนอกแล้วบางทีแยกไม่ออกว่าคนไหนเป็นคนไทยหรือคนพม่า”

สำหรับลักษณะการค้าขายชายแดนแม่สายนั้น นายเสริมชัย กิตติรัตน์ไพบูลย์ ประธานหอการค้าจังหวัดเชียงรายกล่าวว่า “ส่วนใหญ่เป็นการค้าระหว่างไทยกับพม่าเป็นหลัก โดยการค้าขายส่วนใหญ่เป็นการค้าแบบชายแดนอาศัยความน่าเชื่อถือต่อกัน มีการส่งของไปแลกของมา สินค้าที่ทำการค้าขายกันจะเป็นสินค้าอุปโภคบริโภคของไทยเข้าไปขายในพม่า ส่วนทางพม่าจะเป็นสินค้าโค กระบือ เครื่องหอม ัญมณี และสินค้าที่มาจากจีน”

นับตั้งแต่ปี 2536 ที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมในโครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆที่บริเวณด่านแม่สายเพิ่มมากขึ้นเช่น ถนน ด้านศุลกากร ลานจอดรถฯ ขณะเดียวกันประเทศจีนและพม่า มีความร่วมมือพัฒนาด่านเชื่อมโยงระหว่างกัน ทำให้สินค้าจากประเทศจีนสามารถเข้ามาทางด้านอำเภอแม่สายได้ง่ายขึ้นทำให้จุดผ่านแดนของอำเภอแม่สายมีปริมาณการค้าเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ โดยในปี 2544 มีมูลค่าการค้ารวม 764.83 ล้านบาท เป็นมูลค่าการส่งออก 718.02 ล้านบาท และการนำเข้า 46.8 ล้านบาท สำหรับสินค้าส่งออกของไทยที่ผ่านด่านศุลกากรสูง 5 อันดับแรกได้แก่ น้ำมันเชื้อเพลิง ยางรถยนต์ ปูนซีเมนต์ ผงชูรส และเหล็กเส้น ส่วนสินค้านำเข้า 5 อันดับแรกได้แก่ โค กระบือมีชีวิต อุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้า รถแทรกเตอร์ใช้แล้ว ผ้าผืน ผ้าทอ และดอกไม้สด

นอกจากการเป็นจุดการค้าขายชายแดนดังกล่าวแล้ว อำเภอแม่สายยังมีจุดเด่นที่เป็น “ดินแดนเหนือสุดสยามของประเทศไทย” อีกด้วย ซึ่งเป็นสิ่งที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก โดยในปี 2543 มีผู้เดินทางเข้าออกผ่านด่านพรมแดนแม่สายถึง 865,000 คน ทำให้การค้าขายบริเวณชายแดน ธุรกิจบริการเกี่ยวกับที่พัก ร้านอาหาร สถานบันเทิงต่างๆเกิดขึ้นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้เศรษฐกิจการค้าของอำเภอแม่สายขยายตัวอย่างต่อเนื่อง และสามารถเก็บภาษีเงินได้มากเป็นอันดับ 2 ของจังหวัด

เชียงใหม่ : อนาคตการค้ากับประเทศจีน

อำเภอเชียงแสนตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง มีจุดเด่นในด้านพื้นที่ที่มีอาณาเขตติดต่อกับ สปป.ลาว เป็นระยะทางประมาณ 40 กิโลเมตร และติดต่อกับสหภาพเมียนมาร์ เป็นระยะทางประมาณ 17 กิโลเมตร โดยบริเวณรอยเชื่อมต่อของทั้งสามประเทศมีชื่อเสียงในอดีตที่โด่งดังว่า เป็นแหล่งที่มีการปลูกฝิ่นมาก จนมีการเรียกขานบริเวณรอยต่อนี้ว่า บริเวณสามเหลี่ยมทองคำ ซึ่งต่อมาบริเวณนี้ได้กลายเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมาเยี่ยมชมกันเป็นจำนวนมาก

หลังจากที่รัฐบาลได้กำหนดให้อำเภอเชียงแสนเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่โครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ทำให้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ มากขึ้น โดยเฉพาะการพัฒนาท่าเทียบเรือระหว่างประเทศ และการพัฒนาเส้นทางเดินเรือแม่น้ำโขงซึ่งได้เปิดให้มีการเดินเรือเสรีเมื่อเดือนมิถุนายน 2544

ผลจากความร่วมมือพัฒนาเส้นทางเดินเรือดังกล่าว ทำให้บทบาทการค้าชายแดนของอำเภอเชียงแสนเปลี่ยนแปลงไป เป็นการค้าระหว่างประเทศไทยกับประเทศจีนเป็นหลัก แทนการค้าแบบชายแดน ซึ่งในปัจจุบันได้มีเรือขนส่งสินค้าจากประเทศจีนและไทย ที่สามารถเดินทางไปมาได้เกือบตลอดปี

สำหรับลักษณะการค้าระหว่างจีนกับไทยนั้น นายณรงค์ศักดิ์ อนันทเดโชชัย ผู้ประกอบการการค้าทางเรือ อำเภอเชียงแสน ได้กล่าวว่า “การค้าของจีนกับไทยที่อำเภอเชียงแสนมี 3 ลักษณะด้วยกันคือ ลักษณะแรกเป็นการซื้อขายแบบแลกเปลี่ยนสินค้า

โดยจีนส่งผลไม้คือ แอปเปิ้ลกับสาลี่ ที่มาจากเมืองทางตอนใต้ของจีนมายังไทยเมื่อขายได้แล้ว ไม่ได้นำเงินสดไปแต่จะหาสินค้าที่ต้องการเช่นลำไยสดและแห้ง มังคุด กลับไปประเทศจีนแทน ลักษณะที่สอง คือการนำเงินสดเข้ามาซื้อ โดยนำมาเป็นเงินหยวน ซึ่ง 1 หยวน มีค่าประมาณ 5 บาท โดยพ่อค้าชาวจีนจะนำเงินสดติดตัวมาติดต่อด้านขายเอง หรือบางครั้งก็จะฝากมากับคนเดินเรือ เพื่อมาติดต่อด้านค้าจากไทย และลักษณะสุดท้าย เป็นการค้าขายเป็นเงินเชื่อ เช่น นำแอปเปิ้ล กับสาลี่ เข้ามา แต่จะทยอยส่งมาให้กับพ่อค้าที่ทำการค้าด้วยกัน แล้วจดบันทึกไว้ เมื่อสิ้นฤดู (ช่วงตรุษจีนของทุกปี) จะมีการเคลียร์เงินกัน ทั้งนี้การค้าชายแดนต้องอาศัยความเชื่อถือนี้อยู่ร่วมกันและกัน”

“
ผลกระทบต่อพื้นที่เห็นชัด คือ
ผู้ผลิตกระเทียม
ได้รับความเดือดร้อน
”

ทั้งนี้การค้าชายแดนที่ผ่านอำเภอเชียงแสนในปี 2544 มีมูลค่าถึง 2,887.4 ล้านบาท เป็นสินค้าส่งออก 2,425.1 ล้านบาท นำเข้า 462.3 ล้านบาท โดยมูลค่าการค้าเกือบร้อยละ 80 เป็นการค้าระหว่างไทยกับจีน ซึ่งสินค้าส่งออกที่สำคัญของไทยไปประเทศจีนคือ ลำไย ทั้งสดและแห้ง ถั่วลิสง มังคุด พุรีน มะขาม สับปะรด ยาสีฟัน น้ำมันพืช ปลาปิ้งไก่ (ใช้สำหรับต้มน้ำยาจีน) และยางรถบรรทุก สำหรับสินค้านำเข้าจากจีนส่วนใหญ่เป็นแอปเปิ้ล สาลี่ เมล็ดทานตะวัน เมล็ดฟักทอง พริก และกระเทียม อะไหล่ ไฟแช็ค เครื่องเล่นวีซีดี ส่วนสินค้าส่งออกไปประเทศลาวที่สำคัญคือ กะปิ น้ำปลา และสินค้านำเข้าจากลาวได้แก่ เปลือกปอสา และวัว ควาย

คนในพื้นที่ได้ประโยชน์อะไร

ประเทศต่างๆ ที่ทำการค้าชายแดนจะได้รับผลประโยชน์ร่วมกันกล่าวคือแต่ละประเทศมีตลาดสินค้าเพิ่มมากขึ้น และได้รับการตอบสนองสินค้าที่ประเทศของตนยังขาดแคลน ส่วนผลประโยชน์และผลกระทบที่มีต่อคนในพื้นที่อำเภอเชียงแสนนั้น นายณรงค์ศักดิ์ และ

เจ้าหน้าที่ด้านศุลกากรเชียงแสนเห็นว่า “คนในพื้นที่ได้รับประโยชน์ในด้านการมีประสบการณ์การค้า มีทักษะในการติดต่อค้าขายกับจีน ได้เป็นเอเยนต์ส่งสินค้าออกและนำเข้า แรงงานในพื้นที่มีงานทำตลอดปี รัฐบาลเข้ามาพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่างๆและเศรษฐกิจการค้าของจังหวัดขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ส่วนผลกระทบที่เห็นชัดคือ ผู้ผลิตกระเทียมได้รับความเดือดร้อน เนื่องจากกระเทียมจากจีน มีราคาถูก และหัวใหญ่ เป็นที่ต้องการใช้ในโรงงานกันมาก”

สำหรับผลกระทบในเรื่องกระเทียมนั้นนายณรงค์ศักดิ์ได้ให้ความเห็นว่า “ไทยต้องยอมรับความจริงว่าไทยมีผลผลิตกระเทียมไม่เพียงพอกับความต้องการของตลาด ซึ่งไทยผลิตได้เพียง 2 แสนตัน และผลิตได้ตามฤดูกาล ขณะที่ความต้องการมีถึง 6 แสนตัน การมีกระเทียมจากจีนเข้ามา จึงเป็นการชดเชยในส่วนที่ตลาดขาดแคลน โดยเฉพาะในส่วนของโรงงานแปรรูปการเกษตร ที่มีความต้องการใช้กระเทียมหัวใหญ่กันมาก ทั้งนี้รัฐบาลจะต้องช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกกระเทียมไปด้วย”

อนาคตการพัฒนาแม่สายและเชียงแสน

อำเภอแม่สายและอำเภอเชียงแสนนับเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการเป็นเมืองชายแดน ที่รัฐบาลให้ความสำคัญสูง โดยมีการดำเนินงานพัฒนาอำเภอแม่สายและอำเภอเชียงแสนภายใต้กรอบโครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศ และโครงการเมืองชายแดน ซึ่งในปีงบประมาณ 2546 ที่จะถึงนี้ รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ในเขตอำเภอแม่

“
อนาคตของเชียงแสน
สามารถเชื่อมต่อไปประเทศจีน
ตอนใต้ได้ถึงสองทาง
คือทางถนนและทางน้ำ

สายจำนวน 87.21 ล้านบาท และเขตอำเภอเชียงแสนจำนวน 166.2 ล้านบาท นอกจากนี้รัฐบาลยังมีเป้าหมายที่จะพัฒนาทั้งสองอำเภอดังกล่าว ให้เป็น “เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน” เพื่อการพัฒนา การค้า การลงทุน อุตสาหกรรมการเกษตร การท่องเที่ยวและการบริการ ทั้งภายในและประเทศเพื่อนบ้าน โดยมีโครงการที่จะเร่งรัดพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน อาทิ ท่าเทียบเรือ ระบบถนน ระบบประปา ระบบบำบัดน้ำเสียและกำจัดขยะมูลฝอย การสร้างความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยตามบริเวณชายแดน รวมถึงการปรับปรุงกฎระเบียบต่างๆ เพื่อจูงใจให้ผู้ประกอบการมาลงทุน หรือดำเนินกิจการในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน ซึ่งในอนาคตจะมีการชักชวนให้ประเทศเพื่อนบ้านเข้าร่วมจัดตั้งและดำเนินการเขตเศรษฐกิจพิเศษร่วมกันทั้งสองฝั่งเขตแดนอีกด้วย

สำหรับภาคเอกชนนั้น ขณะนี้มีความตื่นตัวที่จะช่วยกันพัฒนาจังหวัดเชียงรายให้เป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญของประเทศ ทั้งด้านการค้าและการผลิต อุตสาหกรรมการเกษตร โดย **นายเสริมชัย กิตติรัตนไพบูลย์** ประธานหอการค้าจังหวัดเชียงราย ได้มีความมั่นใจเกี่ยวกับการพัฒนาชายแดนแม่สายและชายแดนเชียงแสน ที่จะส่งผลดีต่อเศรษฐกิจการค้าของจังหวัดเชียงรายนี้อย่างยิ่ง “จังหวัดเชียงรายมีการขยายตัวการค้าชายแดนสูงมาก โดยเฉพาะบริเวณด้านเชียงแสนที่สามารถขนส่งสินค้าโดยเรือล่องไปในแม่น้ำโขงไปถึงประเทศจีนตอนใต้ได้ ขณะนี้จีนมีการปรับปรุงร่องน้ำ ทำให้ศักยภาพในการเดินเรือมีสูงขึ้น โดยสินค้าเกษตรภาคเหนือ เช่น ข้าวหอม มะลิ และลำไยอบแห้ง จะมีโอกาสในการตลาดมากขึ้น นอกจากนี้จีนยังมีความต้องการสินค้าเกษตรตัวอื่นอีก เช่น ผลไม้เมืองร้อน ยางพารา และอาหารทะเล เป็นต้น

ส่วนที่ด่านแม่สายสามารถค้าขายกับประเทศพม่าและส่งออกสินค้าไปจีนได้ ซึ่งในปัจจุบัน พม่าร่วมมือกับจีนพัฒนาถนนในประเทศพม่า และอีกไม่นานก็จะเสร็จ จะทำให้การค้าบริเวณชายแดนแม่สายเพิ่มขึ้นอย่างแน่นอน ดังนั้นอนาคตของเชียงรายสามารถเชื่อมต่อไปประเทศจีนตอนใต้ได้ถึงสองทางคือทางถนนและทางน้ำ”

ทั้งนี้การค้าชายแดนของอำเภอเชียงแสน นับว่ามีศักยภาพการค้ามากที่สุด เนื่องจากสามารถทำการค้ากับพม่า ลาว จีน ได้สะดวก และเป็นด้านชายแดนถาวรเพียงแห่งเดียวที่ไม่ได้รับผลกระทบจากปัญหาชนกลุ่มน้อยเหมือนด้านชายแดนอื่นๆ รวมทั้งผลกระทบจากการปิดด่านของพม่าที่เกิดขึ้นแต่ประการใด ซึ่งการปิดด่านชายแดนของพม่า กลับจะ

เป็นผลดีต่อด้านชายแดนเชียงแสน ทำให้มีปริมาณการค้าเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ดังเช่นในปี 2544 พม่าได้มีการปิดด่านแม่สายนานประมาณ 4 เดือนนั้น ส่งผลให้ปริมาณการค้าที่ชายแดนเชียงแสนเพิ่มขึ้นกว่าปกติกว่าร้อยละ 30

แม่สอด : อนาคตเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน

“แม่สอด” เป็นอำเภอชายแดนอำเภอหนึ่งของจังหวัดตาก ที่มีแม่น้ำเมยเป็นพรมแดนกับเมืองเมียวดี ประเทศสหภาพเมียนมาร์ ที่มีระยะทางห่างจากกรุงย่างกุ้งประมาณ 400 กิโลเมตร เป็นจุดที่ใกล้ที่สุดเมื่อเทียบกับจุดผ่านแดนอื่นๆ นอกจากนี้ “แม่สอด” ยังอยู่ใกล้เมืองมณฑลเลย์และเมืองตองจี ซึ่งเป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญของพม่าอีกด้วย ทำให้ชายแดนแม่สอดมีศักยภาพสูงในการค้ากับประเทศพม่า

การค้าชายแดนที่อำเภอแม่สอดมีปริมาณที่เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้จะมีปัญหาเกี่ยวกับการปิดด่านชายแดน ตั้งแต่ปี 2538 มาโดยตลอดก็ตาม ซึ่งในปี 2544 การค้าชายแดนที่แม่สอดมีมูลค่ารวม 4,753 ล้านบาท แบ่งเป็นมูลค่าการส่งออก 3,089 ล้านบาท การนำเข้า 1,664 ล้านบาท เมื่อเทียบกับปี 2543 มีมูลค่าการค้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.1 การนำเข้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 145.7 แต่การส่งออกลดลงร้อยละ 22.4 เนื่องจากที่ผ่านมาทางพม่ามีการปรับปรุงระเบียบการค้าชายแดน ทำให้มีความเข้มงวดในการจัดเก็บภาษีและการนำเข้ามากขึ้น

ทั้งนี้สินค้าส่งออกจากไทยที่สำคัญคือ น้ำมันพืช ผงชูรส รองเท้าฟองน้ำ ผ้าลูกอม ท็อฟฟี่ สบู่ ยาสีฟัน ผลิตภัณฑ์เวชกรรมและเภสัชกรรม ส่วนประกอบและอะไหล่รถยนต์ ฯลฯ ส่วนสินค้านำ

เข้าเป็นเฟอร์นิเจอร์ไม้ แร่สังกะสี ั่วว ควาย อาหารทะเล ปู กุ้ง ปลา ส่วนบริเวณชายแดนริมแม่น้ำเมยจะมีการค้าขายสินค้าที่มาจากประเทศพม่าประเภทผลไม้แห้ง ปลาแห้ง ปลาห้วยง เห็ดหอม ถั่ว เครื่องหนัง ผ้าซาติน ฯลฯ และสินค้าจากประเทศจีนคือ แอปเปิ้ล สาลี่ และเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์

สำหรับลักษณะการค้าที่ชายแดนแม่สอดนั้น คุณสุชาติฯ รองประธานหอการค้าจังหวัดตาก คุณเยาวเรศ แซ่โค้ว นักวิชาการพาณิชย์ของสำนักงานพาณิชย์จังหวัดตากและหัวหน้าด่านศุลกากรแม่สอดได้กล่าวว่า การค้า ที่นี้ มีลักษณะเด่นๆ ที่แตกต่างกับการค้าชายแดนอื่นๆ ดังนี้

- เป็นการค้าชายแดนกับคน 3 สัญชาติ คือ พม่า ไทยใหญ่และกระเหรี่ยง ที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนเป็นหลัก
- มีการส่งออกสินค้าและนำเข้าที่ใกล้เคียงกัน ในขณะที่การค้าชายแดนด้านอื่นๆ จะเป็นการค้าในลักษณะที่ไทยส่งออกมากแต่นำเข้ามาน้อย
- การค้าชายแดนที่นี้สามารถเก็บภาษีผ่านด่านศุลกากรได้มากกว่าด้านชายแดนอื่น

● ผู้ที่ค้าขายระหว่างกัน ต้องมีความคุ้นเคยกันมานาน มีความไว้วางใจกัน และมีความเสี่ยงค่อนข้างสูงจากความผันผวนทางการเมืองของพม่า และการเปลี่ยนแปลงค่าเงินของพม่า

ทำให้ไม่มีนายทุนรายใหญ่เข้ามาลงทุนค้าขายในพื้นที่ แต่จะมีการติดต่อค้าขายขนาดใหญ่ระหว่างนายทุนพม่ากับบริษัทผู้ผลิตในกรุงเทพแทน

● บริเวณชายแดนของไทยจะมีปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคงสูง ทั้งเรื่องปัญหาชนกลุ่มน้อยและปัญหาการตัดไม้ การแปรรูปไม้ที่ยังไม่สามารถทำความเข้าใจกันได้เกิดเป็นปัญหาพรมแดนระหว่างกัน

● ผู้ค้าในอำเภอแม่สอดที่ค้าขายกับพม่า ส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้เงินทุนจากสถาบันการเงิน แต่จะใช้เงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มหรือของตนเองเป็นหลัก

อำเภอแม่สอดนับเป็นจุดหนึ่งที่รัฐบาลให้ความสำคัญสูง โดยมีเป้าหมายที่จะพัฒนาเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนขึ้นในอนาคต ทั้งนี้ได้มีการศึกษาจัดทำแนวทางการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน ที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตากขึ้น โดยผลการศึกษาดังกล่าวอยู่ระหว่างการพิจารณาปรับปรุง เพื่อนำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาเห็นชอบที่จะนำแผนงาน โครงการต่างๆ ไปสู่การปฏิบัติต่อไป

ปัญหาอุปสรรคทางการค้า

แม้ว่าการค้าชายแดนของภาคเหนือจะมีการพัฒนาอย่างยาวนาน และมีมูลค่าการค้าที่เพิ่มขึ้นตามลำดับ รวมทั้งในภาพรวมยังมีศักยภาพและโอกาสสูงที่จะพัฒนาให้เติบโตต่อไปได้

อีกมากก็ตาม แต่การค้าชายแดนที่ผ่าน มาพบว่า ยังมีปัญหาอุปสรรคต่างๆ ที่ ภาคเอกชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐในพื้นที่ ได้สะท้อนออกมา เพื่อต้องการให้ภาครัฐ เข้ามาดำเนินการปรับปรุงแก้ไขดังนี้

1. การขาดสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นในการส่งเสริมการค้า โดยเฉพาะที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย มีสะพานข้ามแม่น้ำ ระหว่างพรมแดนแคบ ไม่สะดวกต่อการ ขนส่งสินค้าที่มีปริมาณมาก และที่ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ยังขาดการ ปรับปรุงเส้นทางคมนาคมขนส่งในเขต พม่า แม้ไทยจะสนับสนุนเงินให้กู้ยืม เพื่อการก่อสร้างก็ตาม แต่ยังมีความ หวาดระแวงซึ่งกันและกัน

2. ความไม่แน่นอนของการเปิด ปิดด่านการค้าชายแดน เนื่องจาก ปัญหาภายในของประเทศเพื่อนบ้าน และความหวาดระแวงฝ่ายไทย ทำให้มี การปิดด่านการค้าชายแดนเป็นระยะๆ ส่งผลให้การค้าในระบบต้องหยุดชะงัก มี การลักลอบทำการค้านอกระบบขึ้นแทน ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อการส่งเสริมการค้าที่ เป็นระบบในระยะยาว นอกจากนี้ยังมี ผลให้ปริมาณนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และต่างประเทศลดน้อยลง ซึ่งส่งผลต่อ เศรษฐกิจเมืองชายแดนต้องซบเซาหรือ ไม่สามารถขยายตัวได้มากเท่าที่ควร

3. กฎ ระเบียบการค้าบางอย่าง เป็นอุปสรรคต่อการค้าชาย ในบางกรณี มีความต้องการสินค้าที่เป็นสินค้าต้อง ห้ามนำเข้าของประเทศไทยหรือประเทศ เพื่อนบ้าน ขณะที่แต่ละประเทศได้ออกกฎ ระเบียบบางอย่างที่เคร่งครัดมากเกินไป ดังนั้นเมื่อมีความต้องการสินค้านี้ดังกล่า วมาก ทำให้มีการลักลอบทำการค้านอกระบบ ซึ่งการควบคุมทำได้ยาก เนื่องจาก มีพรมแดนระหว่างประเทศยาวมาก ดังนั้น

“ การค้าชายแดนทั้ง 3 แห่ง มีศักยภาพและโอกาสสูง ที่จะขยายการค้าชายแดนเพิ่มขึ้น ได้อีกมาก ”

การที่มีข้อห้ามต่างๆ มาก จึงเป็นการ ผลักดันให้เกิดการค้านอกระบบมากขึ้น

4. การค้าชายแดนยังเป็ นลักษณะของการใช้ความเชื่อถือส่วนตัวสูง ผู้ประกอบการค้าของสองประเทศมีการ รู้จักกันเป็นการส่วนตัวค้าขายกันเป็นเว ลานานและมักไม่มีการใช้เอกสารการค้าที่เป็น ระบบสากลซึ่งทำให้เมื่อเกิดมีปัญหาวาง การค้า จึงไม่สามารถดำเนินการแก้ไขได้ ตามระเบียบ รวมทั้งอาจเป็นอุปสรรคต่อ การขยายตัวทางการค้าในอนาคตด้วย

5. บริเวณชายแดนไทย-พม่าบาง ส่วนยังมีปัญหาด้านความมั่นคงและ ปัญหาชนกลุ่มน้อย ซึ่งมีทั้งที่เกิดจาก ความไม่เข้าใจระหว่างเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทย และพม่า รวมทั้งในระหว่างเจ้าหน้าที่ ฝ่ายไทยด้วยกันเองที่มีมุมมองในปัญหา เหล่านี้แตกต่างกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้นับเป็น อุปสรรคที่ทำให้การค้าชายแดนไม่คล่อง ตัวเท่าที่ควรหรือแก้ไขปัญหาได้อย่างล้าช้า

สรุป

ผลการศึกษาการค้าชายแดน ภาคเหนือทั้งด้านแม่สาย และด่านเชียง แสน จังหวัดเชียงราย และด่านแม่สอด จังหวัดตากชี้ให้เห็นว่าการค้าชายแดนทั้ง 3 แห่งมีศักยภาพและโอกาสสูงที่จะ ขยายการค้าชายแดนเพิ่มขึ้นได้อีกมาก เนื่องจากมีปัจจัยสำคัญๆ ที่เอื้ออำนวย และสนับสนุน อาทิมีความสัมพันธ์ทาง เชื้อชาติ ทางเครือญาติ และมีการเดินทาง ไปมาหาสู่กันมาามากกว่าร้อยละ ๖๐ ตลอดจนแต่ละประเทศมีการปรับ นโยบายระหว่างประเทศให้มีความ สัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความร่วมมือทาง เศรษฐกิจกันมากขึ้น ขณะเดียวกัน รัฐบาลไทยยังได้กำหนดยุทธศาสตร์การ พัฒนาชายแดนภาคเหนือให้เป็นเมือง ชายแดนที่เป็นประตูด่านหน้าที่สำคัญ ของประเทศ และมีเป้าหมายการพัฒนา ให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนใน ระยะต่อไปอีกด้วย

อย่างไรก็ตามหากรัฐบาลไทย และรัฐบาลของประเทศเพื่อนบ้าน ยังขาดความร่วมมือในการปรับปรุงแก้ไข ปัญหาและอุปสรรคที่มีอยู่ อาทิ สิ่งอำนวยความสะดวกด้านโครงสร้างพื้นฐาน กฎ ระเบียบ การค้าที่เป็นอุปสรรค ความ ผันผวนทางการเมืองภายในประเทศ ตลอดจนปัญหาความมั่นคงและปัญหา ชนกลุ่มน้อย รวมทั้งหากภาครัฐและภาค เอกชนของไทยยังไม่มีความเข้าใจและ ยอมรับในการแก้ไขปัญหาและพัฒนา พื้นที่ชายแดนภาคเหนือร่วมกันอย่าง จริงจังและต่อเนื่องด้วยกันแล้ว ความหวัง ที่จะให้ประชาชนในพื้นที่และประเทศ ไทยได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่จาก การค้าเมืองชายแดนที่เป็นหน้าด่านที่ สำคัญของประเทศก็คงยากที่จะเป็น ความจริงได้
